

ตำนานแห่ง เทือกเขาดงพญาเย็น

1

2

คำนำ ในการพิมพ์ครั้งที่ 3

ในอดีตป่าดงพญาเย็น เคยเป็นป่าดงดิบขนาดใหญ่ที่มีอาณาเขตติดต่อตั้งแต่เทือกเขาใหญ่ขึ้นไปจนจรดเทือกเขาเพชรบูรณ์ มีความหนาที่ของป่าที่เป็นเสมือนกำแพงแบ่งกันภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลางออกจากกัน

และในความสำคัญของระบบธรรมชาตินั้น ความชุ่มชื้นจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าดงพญาเย็น คือการเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำของแม่น้ำมูล แม่น้ำสายสำคัญของภาคอีสานตอนล่างซึ่งไหลไปบรรจบกับแม่น้ำชีที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ที่จังหวัดอุบลราชธานี

ระบบความสมดุลตามธรรมชาติของป่าดงพญาเย็นเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นครั้งแรกเมื่อมีการสำรวจเพื่อสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งตัดผ่านเข้าไปในพื้นที่ป่าดงพญาเย็น เมื่อมีถนนและทางรถไฟตัดผ่าน ผู้คนเริ่มอพยพตามเข้าไปบุกเบิกที่ทำกินตามสองข้างทางที่สร้างขึ้นนั้น โดยเฉพาะเมื่อถนนสายมิตรภาพได้สร้างขึ้นปี 2512 ทำให้ความเจริญต่างๆ กระจ่ายเข้าไปในบริเวณที่เคยเป็นป่าดงพญาเย็น และทำให้บริเวณนี้กลายเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ เพราะความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ป่าดงพญาเย็นสร้างขึ้นได้อำนวยธาตุอาหารให้แก่พืชผลที่เพาะปลูกทั่วไปทุกหนทุกแห่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไปผืนดินถูกใช้เพื่อ

3

การเพาะปลูกชนิดเดียวกันซ้ำๆ ติดต่อกันหลายๆ ปี ธาตุอาหารที่มีอยู่โดยธรรมชาติก็ถูกดึงขึ้นมาใช้จนหมด ดินเริ่มเสื่อมคุณภาพ ขณะเดียวกันแมลงศัตรูพืชก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ต้องใช้สารเคมีเข้าช่วยในการเพาะปลูก

แล้วปรากฏการณ์เด่นชัดในท้ายที่สุดก็คือ ความแห้งแล้งของลำน้ำที่เกิดจากพื้นที่ป่าเสื่อมสลาย สารพิษที่ตกค้างในพื้นที่เพาะปลูก และในแม่น้ำมูลที่มีฝนเป็นตัวชะพาลงไป

และนี่คือ ตัวอย่างของการจัดใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์มากที่สุดที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้นั้นเพียงประการเดียว โดยไม่มีการบำรุงรักษา ผลที่ปรากฏในปัจจุบันก็คือความแห้งแล้งและดินที่เสื่อมคุณภาพ

ดงพญาเย็นจึงเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่สุดที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเสื่อมสลายของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์อันมหาศาลในระยะสั้น แต่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมสูญในระยะเวลานาน

ในโอกาสนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเรื่องราวของป่าดงพญาเย็น เรียบเรียงขึ้นเป็นหนังสือตำนานแห่งเทือกเขาดงพญาเย็น เพื่อเผยแพร่ซึ่งหวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ตามสมควร

(สุวัจน์ สวนวนต์)

อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

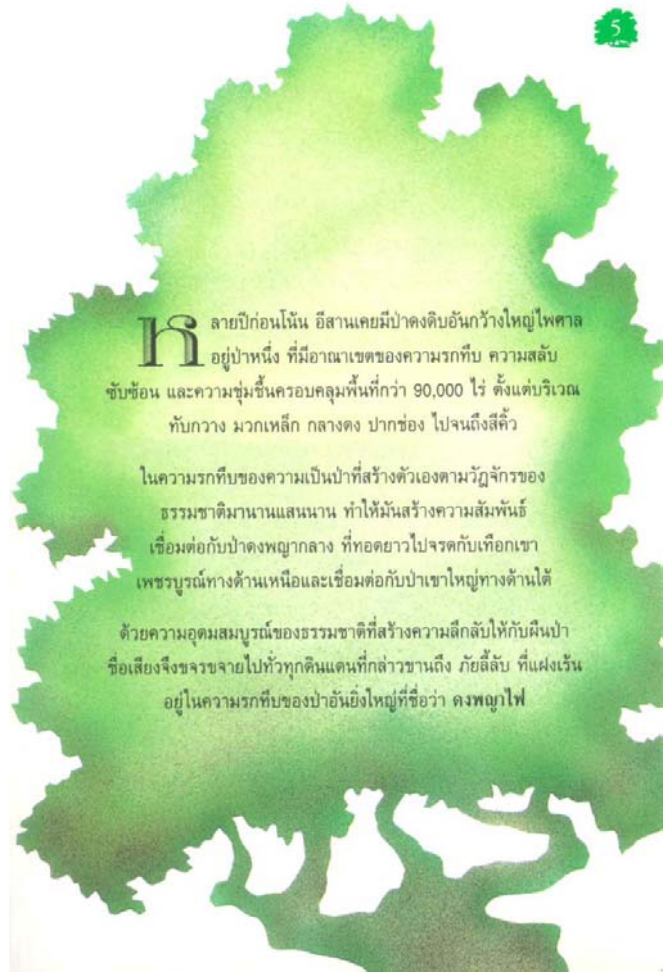

หลายปีก่อนโน้น อีสานเคยมีป่าดงดิบอันกว้างใหญ่ไพศาล
อยู่ป่าหนึ่ง ที่มีอาณาเขตของความรกทึบ ความสลับ
ซับซ้อน และความชุ่มชื้นครอบคลุมพื้นที่กว่า 90,000 ไร่ ตั้งแต่บริเวณ
ทับกวาง มวกเหล็ก กลางดง ปากช่อง ไปจนถึงสีคิ้ว

ในความรกทึบของความเป็นป่าที่สร้างตัวเองตามวิถีจักรของ
ธรรมชาติมานานแสนนาน ทำให้มันสร้างความสัมพันธ์
เชื่อมต่อกับป่าดงพญาไฟ ที่ทอดยาวไปจรดกับเทือกเขา
เพชรบูรณ์ทางด้านเหนือและเชื่อมต่อกับป่าเขาใหญ่ทางด้านใต้

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่สร้างความลึกซึ้งให้กับผืนป่า
ชื่อเสียงจึงซบเซาหายไปทั่วทุกดินแดนที่กล่าวขานถึง กายลีลับ ที่แผ่เงา
อยู่ในความรกทึบของป่าอันยิ่งใหญ่ที่ชื่อว่า **ดงพญาไฟ**

มีตำนานเล่าขานถึงความลึกซึ้งของป่าแห่งนี้
มากมายว่า ในความหนาทึบของป่า
ที่เป็นเสมือนกำแพงแบ่งกันดินแดน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากภาคกลางนั้น เป็นที่รวมของภัย
จากไข้ป่าและสัตว์ร้ายนานาชนิดที่ไม่เคยปราณีแก่ชีวิตใดที่ผ่านเข้าไป

ด้วยความเกรงกลัวภัยที่ฝังลึกอยู่ในหัวใจของผู้คน
ในอดีต **ดงพญาไฟ** จึงเป็นเสมือนป่าต้องห้ามที่ไม่มีผู้ใดกล้าลักลอบ
บุกรุก เข้าไปทำร้ายชีวิตหนึ่งชีวิตใดในป่า แม้เพียงไม้สักต้น

ไม่ว่า ผู้ใดที่เข้าไปทำร้ายป่า ผู้นั้นต้องมีอันล้มปวยตายลง
ด้วยไข้ป่าหรือไม่ก็เอาชีวิตเข้าไปทิ้งในเป่านั้นโดยไม่มีผู้ใดรู้ว่า
เกิดอะไรขึ้น กับเขาผู้นั้น ธรรมชาติของ**ดงพญาไฟ**จึงอยู่อย่างสงบ
มาเป็นเวลาอันยาวนานในอดีต และในความอุดมสมบูรณ์อันยิ่งใหญ่
ที่วิวัฒนาการตัวเองมานับพันๆ ปีนั้น ได้ทำให้**ดงพญาไฟ**เป็นป่าที่โหดเหี้ยม
ต้นน้ำของภาคอีสาน ซึ่งไหลลงไปหล่อเลี้ยงลุ่มตะกอกและแม่น้ำมูลให้มีหัว
ในลำน้ำสม่ำเสมอตลอดปี

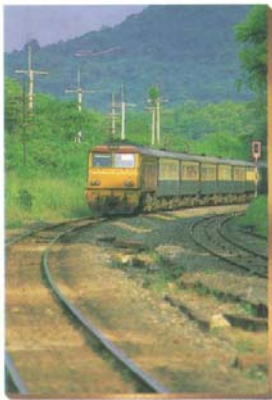

II มุมลแห่งอีสานที่กำเนิดจากยอดเขาตุงญาไฟนั้น ได้ไหลผ่านไปทางอีสานตอนล่างไปรวมกับแม่น้ำชี แล้วไหลลงแม่น้ำโขงที่ จังหวัดอุบลราชธานี

ในสมัยก่อนเมื่อยังไม่มีทางคมนาคมทางถนน แม่มูล คือ เส้นทางเดินเรือที่สำคัญของภาคอีสาน การขนส่ง สินค้าและผู้โดยสาร จะเริ่มต้นจากท่าช้าง ซึ่งเป็นท่าเรือใหญ่ ในอำเภอจตุรพัก จังหวัดนครราชสีมา โดยมีเรือกลไฟ ลากจูงเรือบรรทุกสินค้า ล่องไปตามแม่มูล จนถึงจังหวัดอุบลราชธานี และการเดินเรือในแม่น้ำสายนี้ ก็ยังมีอยู่ต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 6

S ธรรมชาติของป่าดงพญาไฟ เริ่มเปลี่ยนแปลง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น โดยมี บริษัทชาวอังกฤษเป็นผู้ก่อสร้าง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงชูดินก่อนพระฤกษ์การสร้างทางรถไฟสายนี้ ณ สถานี หัวลำโพง เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2433

ปี 2438 บริษัทอังกฤษผู้รับเหมาก่อสร้าง ก็ได้เริ่มสำรวจ เส้นทางจากสระบุรีผ่านเข้าไปในดงพญาไฟที่ซ่อนเร้นความลึกลับ ในตัวเองมานานแสนนาน แล้วการสำรวจในครั้งนั้นก็เกิด ปรากฏการณ์ที่น่ากลัวจากป่าตามคำเล่าลือ นั่นคือไม่ว่าจะกี่คน ของคนงานที่เข้าไปสำรวจก่อสร้างทางต่างพากันเจ็บป่วยตายลง คนแล้วคนเล่า จนไม่มีใครกล้าบุกเบิกเข้าไปสู่ใจกลางป่าลึกของดงพญาไฟอีก ด้วยความหวาดกลัวว่ามีภูติผีปีศาจสิงสถิตอยู่ภายในป่าดงดิบนั้น

ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงได้เสด็จไปทอดพระเนตรการก่อสร้าง ทางรถไฟสายนี้ เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2438 และในครั้งนั้น ก็ได้ทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ไว้บนก้อนหินใหญ่ริมทางรถไฟ ที่อำเภอทับกวาง ซึ่งเป็นหินขนาดใหญ่ที่การก่อสร้างไม่สามารถกระเปิด ให้แตกออกได้ ซึ่งนับแต่นั้นผู้คนก็พากันเรียกที่นั่นว่า ผาเสด็จ

นอกจากนั้นยังได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อจากคงทพญาไฟ มาเป็นคงทพญาเย็น นับจากนั้นมาชื่อของคงทพญาไฟ จึงค่อยๆ เลือน ไปจากการเอ่ยขานถึงจากผู้คนที่ละน้อย จนที่สุดก็เหลืออยู่เพียงชื่อใหม่ที่ ชื่อนานานว่า ปางคงทพญาเย็น

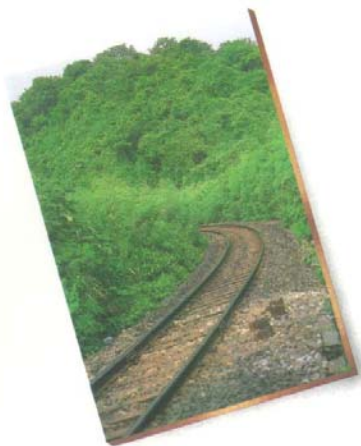

เหตุผลก็คือ เมื่อความที่บะหมื่นของอาณาจักร แห่งป่าใหญ่ ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพให้เหลือไว้ แต่ พื้นดินที่โล่งไปจนสุดคานัน ความชุ่มชื้น ก็หยุดชะงักลง และส่งผล 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ เมื่อความชุ่มชื้น ที่เกิดจากที่เคยมีป่าหมดไปทำให้ความชุ่มชื้นตามธรรมชาติ ทั้งบนผิวดิน และในบรรยากาศที่เคยเอื้ออำนวยต่อขบวนการเกิดฝน ก็สูญสิ้นไปด้วยเพราะความชุ่มชื้นของป่าไม้ที่นั่น จะแผ่กระจายขึ้นไป เหนือเรือนยอด เมื่อมีเมฆฝนลอยผ่านป่า ความชุ่มชื้นจากป่าก็จะ ดิ่งให้เมฆกลายเป็นฝนตกลงมาเหนือป่าแห่งนั้นตามวัฏจักร ของในที่เกิดจากการรวมตัวของเมฆ

นั่นคือ เมื่อเมฆกระทบความเย็นก็กลายเป็นไอน้ำ และเมื่อไอน้ำ รวมตัวกันเป็นเม็ดใหญ่ขึ้น มันก็จะกลายเป็นฝนตกลงสู่พื้นดิน และบริเวณ พื้นที่ที่เป็นป่านั้นจะมีอากาศที่เย็นกว่าพื้นที่นอกบริเวณป่า เพราะฉะนั้น จึงเป็นเหตุให้มีฝนตกในบริเวณป่า เมื่อป่าหมดลง ความชุ่มชื้นก็หมดไปด้วย ทำให้พื้นที่ที่เคยตกชุกก็หมดไป

II ละถึงปี 2504 ทางรถไฟสายชัยภูมิ บัวใหญ่ก็กำเนิดขึ้น
อีกสาย โดยสร้างมาจากอำเภอบัวใหญ่ผ่านชัยภูมิลงมา
บรรจบกับทางรถไฟสายแก่งคอย ปากช่อง ที่ตำบลลำต้นดู

ทางรถไฟสายนี้ได้สร้างผ่านเข้าไปในใจกลางดงพญาเย็นผ่าน
ความคดโค้งของทิวเทือกเขาใหญ่น้อยไปตลอดเส้นทาง และเมื่อทาง
รถไฟผ่านไปสุดโต ก็จะมีผู้คนอพยพเคลื่อนย้ายตาม
เข้าไปที่ละจุด เช่นเดียวกัน

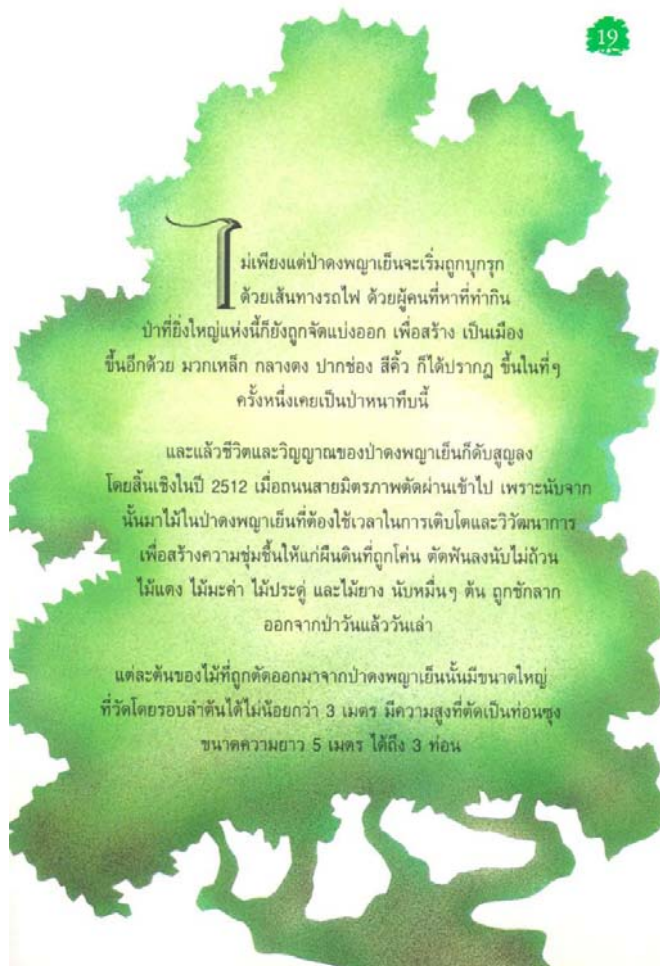
จากข้อมูลที่ปรากฏในภาพถ่ายทางอากาศที่ได้ถ่ายขึ้นใน
ปี 2504 เพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนที่ของกรมแผนที่ทหารนั้นได้ปรากฏ
ให้เห็นร่องรอยการวางป่าเป็นจุดๆ ของผู้คนที่เข้าไปรวมตัวตั้งเป็น
ชุมชนเล็กๆ ขึ้นโน่นป่านี้

มเพียงแต่ป่าดงพญาเย็นจะเริ่มถูกบุกรุก
ด้วยเส้นทางรถไฟ ด้วยผู้คนที่ทำทำกิน
ป่าที่ใหญ่แห่งนี้ก็ยิ่งถูกจัดแบ่งออก เพื่อสร้าง เป็นเมือง
ขึ้นอีกด้วย มวกเหล็ก กลางดง ปากช่อง สีคิ้ว ก็ได้ปรากฏ ขึ้นในที่ๆ
ครั้งหนึ่งเคยเป็นป่าหนาทึบนี้

และแล้วชีวิตและวิญญาณของป่าดงพญาเย็นก็ดับสูญลง
โดยสิ้นเชิงในปี 2512 เมื่อกอนสายมิตรภาพตัดผ่านเข้าไป เพราะนับจาก
นั้นเขาไม่ป่าดงพญาเย็นที่ต้องใช้เวลาในการเติบโตและวิวัฒนาการ
เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผืนดินที่ถูกโค่น ตัดฟันลงนับไม่ถ้วน
ไม้แดง ไม้หะต่า ไม้ประดู่ และไม้ยาง นับหมื่นๆ ต้น ถูกชักลาก
ออกจากป่าวันแล้ววันเล่า

แต่ละต้นของไม้ที่ถูกตัดออกจากป่าดงพญาเย็นนั้นมีขนาดใหญ่
ที่วัดโคจรอบลำต้นได้ไม่น้อยกว่า 3 เมตร มีความสูงที่ตัดเป็นท่อนสูง
ขนาดความยาว 5 เมตร ได้ถึง 3 ท่อน

ในขณะที่ไม้ใหญ่ที่ต้องใช้เวลานับร้อยปี ในการเติบโตถูกโค่นลงที่ละต้น รดซึบจากทุกทิศ เข้าออกพื้นที่ป่าอยู่ตลอดเวลา นั้น ผู้คนจากทุกทิศ ทุกทางก็มุ่งหน้าเข้าไปทำกินในผืนป่าที่ไม่ถูกโค่นออกไป แล้วป่าดงพญาเย็นที่เคยปกคลุมด้วยพันธุ์ไม้ใหญ่น้อยที่โยงใยกันให้เป็น ป่าที่หนาทึบ ก็ค่อยๆ กลายเป็นผืนไร่ หุ่่งโล่ง ควันไฟจากการเผาถางตอไม้ เพื่อปรับที่สำหรับ การเพาะปลูกลอยกรุ่นขึ้น หย่อมแล้วหย่อมเล่า ผืนดินทุกตารางนิ้ว ถูกใช้เพื่อการเพาะปลูกเพียงครั้งเดียว แล้วถูกทิ้งร้าง ปิดต่อไปก็เผาถางที่ใหม่ ในขณะที่ผืนไร่ขยายตัวกว้างออกไปทุกทีนั้น ที่ไร่เก่าที่เคยมี ธาตุอาหารที่ค่อยๆ แห่่งระแหงเพราะถูกทิ้งตากแดด ถึงหน้าผืนผืนดินค่อยๆ ถูกชะด้วยน้ำฝนให้กลายเป็นตะกอน ธาตุอาหารที่ป่าและดิน เคยช่วยกันสร้างขึ้นไปในเนื้อดินก็ค่อยๆ เสื่อมสลายไป

แล้วที่สุดท้ายป่าดงพญาเย็นและป่าดงพญากลางก็เหลือทิ้งไว้เพียง ผืนดิน ที่มันเคยสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้และได้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ให้ผลผลิต มากมายมหาศาล เพราะมันเป็นดินที่เคยมีป่าปกคลุม มานับพันๆ ปี จึง มีอินทรีย์วัตถุที่เป็นธาตุอาหารของพืชสะสมอยู่มากมายจนไม่มีใครคิดว่าวันหนึ่ง ความสมบูรณ์นั้นจะเสื่อมสูญลงได้

II ล้วนที่สุด จากบริเวณที่เคยเป็นป่าดิบ มานับร้อยๆ ปี ป่าดงพญาเย็น ก็กลายมาเป็นอาณาจักรของการเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศ เป็นความภูมิใจของเกษตรกร ที่เป็นเจ้าของที่ดิน ในขณะที่ทุกคนค่อยๆ ลืมดงพญาเย็นไปที่ละน้อย แต่ในขณะที่ ป่าดงพญาเย็นกำลังถูกลืมมัน ธรรมชาติที่มีวัฏจักรผูกพัน ซึ่งกันและกันก็ส่งผลกระทบถึงกันก็เริ่มปรากฏผลให้เห็นนั่นคือ น้ำในลำตะคอง และแม่น้ำมูลค่อยๆ เหือดแห้งลงไปทีละน้อยๆ เพราะขาดน้ำที่เคย ไหลซึมจากป่าต้นน้ำคอยหล่อเลี้ยง แล้วความแห้งแล้งก็เริ่มแผ่กระจาย ครอบคลุมไปทุกหนทุกแห่งที่แม่น้ำมูลไหลผ่าน น้ำในแม่น้ำมูล หลายแห่ง ได้แห้งขอดเป็นตอนๆ และดินแข็ง เพราะดินตะกอน ที่ถูกน้ำพัดพาไป จากต้นน้ำ ซึ่งกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมไปแล้ว ชีวิตทุกชีวิต 2 ฟากฝั่งแม่น้ำมูลจึงต้องรับผลนี้ถ้วนหน้ากัน

โดยไม่รู้ว่าความเดือดร้อนนี้เกิดขึ้น เพราะการดับสูญของป่าดงพญาเย็นนั่นเอง

เหตุผลก็คือ เมื่อความที่บะหมื่นของอาณาจักรแห่งป่าใหญ่ ถูกเปลี่ยนสภาพให้เหลือไว้ แต่พื้นที่ที่โล่งไปจนสุดตานั้น ความชุ่มชื้น ก็หยุดชะงักลง และส่งผล 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ เมื่อความชุ่มชื้นที่เกิดจากที่เคยมีป่าหมดไปทำให้ความชุ่มชื้นตามธรรมชาติ ทั้งบนผิวดิน และในบรรยากาศที่เคยเอื้ออำนวยต่อขบวนการเกิดฝน ก็สูญสิ้นไปด้วยเพราะความชุ่มชื้นของป่าไม้ นั้น จะแผ่กระจายขึ้นไปเหนือเรือนยอด เมื่อมีเมฆฝนลอยผ่านป่า ความชุ่มชื้นจากป่าก็จะดึงให้เมฆกลายเป็นฝนตกลงมาเหนือป่าแห่งนั้นตามวัฏจักรของน้ำที่เกิดจากการรวมตัวของเมฆ

นั่นคือ เมื่อเมฆกระทบความเย็นก็กลายเป็นไอน้ำ และเมื่อไอน้ำรวมตัวกันเป็นเม็ดใหญ่ขึ้น มันก็จะกลายเป็นฝนตกลงสู่พื้นดิน และบริเวณพื้นที่ที่เป็นป่านี้จะมีอากาศที่เย็นกว่าพื้นที่นอกบริเวณป่า เพราะฉะนั้นจึงเป็นเหตุให้มีฝนตกในบริเวณป่า เมื่อป่าหมดลง ความชุ่มชื้นก็หมดไปด้วย ทำให้ฝนที่เคยตกชุกก็หมดไป

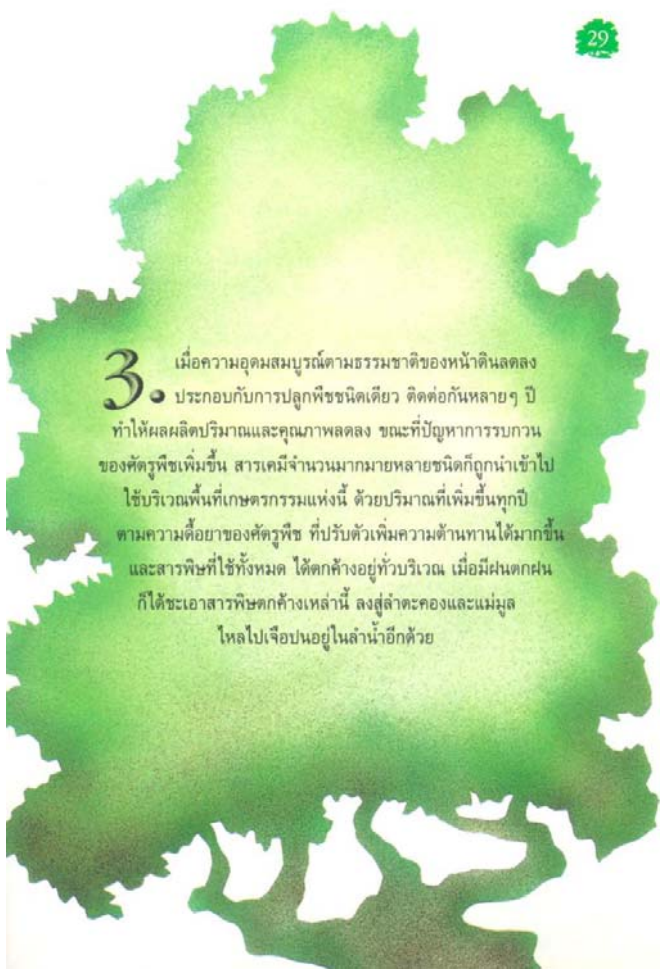

2. เนื่องจากพื้นที่ที่เคยเป็นป่าดงพญาเย็น มีสภาพพื้นที่ลาดชันปานกลาง

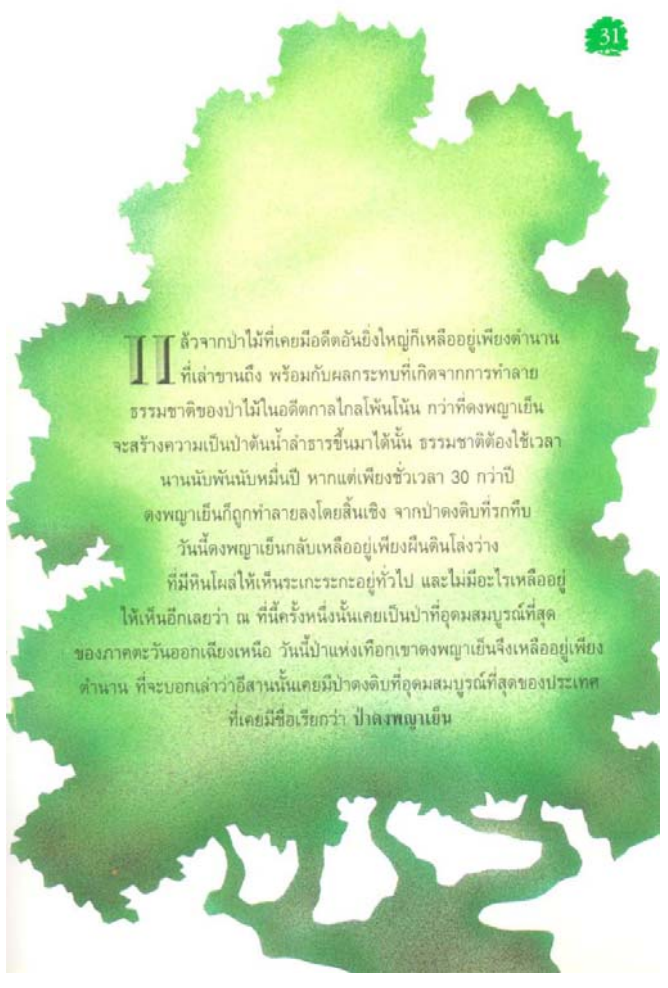
เพราะเป็นบริเวณป่าเทือกเขา เต็มเมื่อยังเป็นป่านั้น ทุกครั้งที่ฝนตก เรือนยอดและพุ่มใบของต้นไม้ ได้เป็นตัวช่วยปะทะความรุนแรงของเม็ดฝนไม่ให้ตกสู่พื้นดินโดยตรง น้ำฝนจะตกลงปะทะ ทุกส่วนของต้นไม้แล้วไหลไปตามกิ่งก้านลงสู่พื้นดินและรากของต้นไม้ พื้นดินก็ได้ซึมซับน้ำฝนนี้ลงไปในส่วนลึกที่เรียกว่า น้ำใต้ดินส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ไหลลงสู่แหล่งน้ำให้เกิดมีน้ำในลำน้ำ

น้ำนั้นช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผิวดิน และช่วยละลายธาตุอาหารในดินให้รากของต้นไม้ดูดซึมไปหล่อเลี้ยงลำต้นตามวัฏจักรของธรรมชาติ ครั้นเมื่อดงพญาเย็นหมดสภาพความเป็นป่า เหลือไว้ แต่ผิวดินอันอุดมสมบูรณ์นั้น ทุกครั้งที่ฝนตก เม็ดฝนก็ตกลงมากระทบกับพื้นดินที่มีปุ๋ยธรรมชาติให้ละลายไหลลงสู่ระดับต่ำสู่ลำแม่น้ำเบื้องล่าง อย่างรวดเร็วและเนื่องจากสภาพพื้นที่ของดงพญาเย็นเป็นที่ลาดชัน การไหลของน้ำผ่านผิวดินจึงรวดเร็วยิ่งขึ้นแล้วจึงไปทำให้ลำตะคอง และแม่น้ำมูลเกิดการกัดเซาะขึ้น เพราะตะกอนดินที่ถูกชะพาลงไป ขณะเดียวกันดินในบริเวณดงพญาเย็นก็ตื้นขึ้นทุกปี ดังที่มีชั้นหินโผล่ให้เห็นทั่วไปในปัจจุบัน

3. เมื่อความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติของหน้าดินลดลง ประกอบกับการปลูกพืชชนิดเดียว ติดต่อกันหลายๆ ปี ทำให้ผลผลิตปริมาณและคุณภาพลดลง ขณะที่ปัญหาการรบกวนของศัตรูพืชเพิ่มขึ้น สารเคมีจำนวนมากหลายชนิดก็ถูกนำเข้าไปใช้บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมแห่งนี้ ด้วยปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี ตามความต้องการของศัตรูพืช ที่ปรับตัวเพิ่มความต้านทานได้มากขึ้น และสารพิษที่ใช้ทั้งหมด ได้ตกค้างอยู่ทั่วบริเวณ เมื่อมีฝนตกฝนก็ได้ชะเอาสารพิษตกค้างเหล่านี้ ลงสู่ลำคลองและแม่น้ำมูลไหลไปเจือปนอยู่ในลำน้ำอีกด้วย

II ลิวจากป่าไม้ที่เคยมีติดกันยิ่งใหญ่ก็เหลืออยู่เพียงตำนานที่เล่าขานถึง พร้อมกับผลกระทบที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติของป่าไม้ในอดีตกาลไกลโพ้นนั้น กว่าที่คงพญาเหินจะสร้างความเป็นป่าต้นน้ำลำธารขึ้นมาได้นั้น ธรรมชาติต้องใช้เวลานานนับพันนับหมื่นปี หากแต่เพียงชั่วเวลา 30 กว่าปี คงพญาเหินก็ถูกทำลายลงโดยสิ้นเชิง จากป่าดงดิบที่รกทึบวันนี้คงพญาเหินกลับเหลืออยู่เพียงผืนดินโล่งว่างที่มีหินโผล่ให้เห็นระกระระอยู่ทั่วไป และไม่มีอะไรเหลืออยู่ให้เห็นอีกเลยว่ ณ ที่นี้ครั้งหนึ่งนั้นเคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วันนีป่าแห่งนี้อีกเขาคงพญาเหินจึงเหลืออยู่เพียงตำนาน ที่จะบอกเล่าว่าอีสานนั้นเคยมีป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของประเทศที่เคยมีชื่อเรียกว่า ป่าดงพญาเหิน